

УДК: 341.2(410:4-672EU) ; 327(410)

CERIF: S 144, S 155

ТИП РАДА: ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ РАД

DOI: 10.5937/PiP2104540V

др Јован ВУЈИЧИЋ*

доцент Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, Србија

НОВО ПОГЛАВЉЕ У ОДНОСИМА ЕУ И УК: АМБИЦИОЗНО ПАРТНЕРСТВО БЕЗ ПРЕСЕДАНА ИЛИ ПРВИ СПОРАЗУМ О ТРГОВИНИ И САРАДЊИ КОЈИМ СЕ ПОСТАВЉАЈУ ПРЕПРЕКЕ И УКЛАЊАЈУ СЛОБОДЕ**

Сажетак

У раду се размајра нови однос Евројске уније и Уједињеној Краљевствима Велике Британије и Северне Ирске. С обзиром на обим и сложеност Споразума о трговини и сарадњи, намера није била да се детаљно објасне сви његови аспекти, већ само основне и најважније одредбе; пре свега, из споразума о слободној трговини, али и у областима у којима се обнављају везе које би иначе биле прекинуте повлачењем Уједињеној Краљевствима. Иако се не пресликавају предности чланства у ЕУ, Споразумом се свакако ограничавају негативне последице у поређењу са ситуацијом без њега и јужа преко потребна предвидљивости и извесности, чиме се Европи омогућава да остави Брејзит иза себе и настави даље.

* Електронска адреса аутора: jvujicic@jura.kg.ac.rs.

** Рад је написан у оквиру пројекта Правног факултета Универзитета у Крагујевцу: „Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније“, који се финансира из средстава Факултета.

Кључне речи: *Споразум о тирџовини и сарадњи. – Евројска унија. – Уједињено Краљевство Велике Британије и Северне Ирске.*

І Увод

Од 1. фебруара 2020. године, Уједињено Краљевство Велике Британије и Северне Ирске (УК)¹ после 47 година престало је да буде држава чланица Европске уније (ЕУ).² Споразумом о повлачењу био је предвиђен прелазни или имплементациони период, који је почео даном ступања на снагу овог споразума и завршио се 31. децембра 2020. године.³ До тог датума, право ЕУ се примењивало и у УК у складу са методама и општим начелима који се примењују унутар ЕУ, производећи исте правне последице као и оне које производи у ЕУ и њеним државама чланицама.⁴ Током овог *status quo* периода, интензивно се преговарало о условима будућег, потпуно новог партнерства, како би се ограничио неизбежан поремећај колико год је то могуће.⁵ За обе стране постојала је посебна, готово емоционална димензија, као последица чињенице да никада раније ЕУ није морала да развија односе с бившом државом чланицом (која је, притом, била једна од највећих и најугицајнијих), нити је

1 Скраћеница „УК“ користиће се за територију Уједињеног Краљевства, укључујући Северну Ирску, док ће се назив „Велика Британија“ односити на територију Уједињеног Краљевства без Северне Ирске.

2 О добровољном иступању из Европске уније вид. Радован Д. Вукадиновић, Јелена Вукадиновић Марковић, *Увод у институције и право Евројске уније*, Београд, 2020, 373–375; Маја Лукић Радовић, „Withdrawal from the European Union: consequences under EU law and international law“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 89/2020, 227–245.

3 Споразум о повлачењу Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске из Европске уније и Европске заједнице за атомску енергију (*Agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community*, OJ L 29, 31. 1. 2020; даље у фуснотама: Споразум о повлачењу), чл. 126.

4 Уз одређене изузетке прописане у чл. 127 Споразума о повлачењу, који нису релевантни за ова разматрања.

5 Вид. ЕУ–УК Споразум о трговини и сарадњи: заштита европских интереса, осигурање фер конкуренције и наставак сарадње у областима од заједничког интереса (*European Commission, EU–UK Trade and Cooperation Agreement: protecting European interests, ensuring fair competition, and continued cooperation in areas of mutual interest*; даље у фуснотама: ЕУ–УК Споразум о трговини и сарадњи), Brussels, 24. 12. 2020, доступно на адреси: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2531, 15. 6. 2021.

то морало да чини УК с организацијом у коју је било тако дуго и дубоко интегрисано.⁶

Споразум о трговини и сарадњи између ЕУ и УК постигнут је на преговарачком нивоу 24. децембра, а потписан 30. децембра 2020. године.⁷ Привремено се примењивао од 1. јануара 2021. године, док је ступио на снагу 1. маја 2021. године. Закључен је као међународни уговор који закључује само ЕУ, јер су њиме обухваћена једино подручја која су у њеној надлежности, било да је реч о искључивој надлежности или надлежности коју дели с државама чланицама. Одлука о потврђивању у име ЕУ заснива се на чл. 217 Уговора о функционисању ЕУ,⁸ правној основи којом се предвиђа успостављање придруживања, које укључује реципрочна права и обавезе, заједничко деловање и посебне поступке, и којом се ЕУ омогућава преузимање обавеза у свим областима обухваћеним уговорима.⁹ То је захтевало једногласност у Савету након добијања сагласности Европског парламента.

Споразум о трговини и сарадњи састоји се од четири главна стуба: споразума о слободној трговини, економске и социјалне сарадње, партнерства у циљу безбедности грађана и свеобухватног управљачког оквира.¹⁰ На захтев УК,¹¹ спољна политика, спољна безбедност и одбрана нису укључени.¹²

6 Jörg Monar, Nanette Neuwahl, „From Membership to Partnership: A Consideration of the Future of EU–UK Relations“, *European Foreign Affairs Review*, Nr. 4/2020, 495.

7 Споразум о трговини и сарадњи између Европске уније и Европске заједнице за атомску енергију, с једне стране, и Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске, с друге стране (*Trade and Cooperation Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community, of the one part, and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, of the other part*, OJ L 149, 30. 4. 2021; даље у фуснотама: Споразум о трговини и сарадњи).

8 Уговор о функционисању Европске уније (*Treaty on the Functioning of the European Union*, OJ C 326, 26. 10. 2012).

9 Вид. Одлука Савета ЕУ 2021/689 од 29. априла 2021. о закључењу, у име Уније, Споразума о трговини и сарадњи између Европске уније и Европске заједнице за атомску енергију, с једне стране, и Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске, с друге стране, и Споразума између Европске уније и Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске о безбедносним процедурама за размену и заштиту поверљивих података (*Council Decision (EU) 2021/689 of 29 April 2021 on the conclusion, on behalf of the Union, of the Trade and Cooperation Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community, of the one part, and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, of the other part, and of the Agreement between the European Union and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland concerning security procedures for exchanging and protecting classified information*, OJ L 149, 30. 4. 2021).

10 Вид. European Commission, Remarks by Chief Negotiator Michel Barnier at the press conference on the outcome of the EU–UK negotiations, Brussels, 24. 12. 2020, доступно

II Споразум о слободној трговини

1. Трговина између ЕУ и Велике Британије

За сву робу¹³ која је пореклом из ЕУ или УК прописане су нулте стопе царине и нулте квоте.¹⁴ Сва остала роба, она која је у потпуности

на адреси: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_20_2533, 15. 6. 2021.

- 11 Иако је то у почетку било предвиђено Политичком декларацијом, која је договорена заједно са Споразумом о повлачењу 17. октобра 2019. године, и којом је утврђен оквир будућих односа ЕУ и УК.
- 12 Дакле, више не постоји оквир за развијање и координацију заједничких одговора на спољнополитичке изазове, као што је увођење санкција држављанима или привредама трећих земаља.
- 13 Када су у питању услуге, од 1. јануара 2021. године за УК више не важе начела слободног кретања лица, слободног пружања услуга и слободе пословног настањивања. Као резултат тога, пружаоци услуга из УК изгубили су своје аутоматско право да нуде услуге широм ЕУ. За наставак пословања можда ће бити потребно да у ЕУ имају место сталног пословног настањивања. У сваком случају, мораће се усклађивати с правилима сваке државе чланице домаћина, која су често међусобно различита, јер више неће моћи користити тзв. принцип земље порекла или систем пасоша, према којем одобрења која је издала једна држава чланица у складу с правом ЕУ омогућују приступ целом јединственом тржишту ЕУ. Ово представља значајан фактор ризика за привреду УК која се 80% заснива на услугама, а посебно за сектор финансијских услуга, с обзиром на велики суфицит који је остваривао у односима са ЕУ. Aida Garcia-Lazaro, Jakub Mistak, Fatma Gulcin Ozkan, Supply chain networks, services trade and the Brexit deal: a general equilibrium analysis, Working Paper, *Journal of Economic Dynamics and Control*, 2021, доступно на адреси: <https://kclpure.kcl.ac.uk/portal/files/151616689/Manuscript.pdf>, 19. 9. 2021, 31. Стране су покушале да негативне последице ублаже побољшавањем услова приступа тржиштима. У областима обухваћеним Споразумом о трговини и сарадњи [ради се о значајној покривености, која укључује професионалне и пословне услуге (нпр. правне, ревизорске или услуге архитеката, услуге доставе и телекомуникације, рачунарске и дигиталне услуге, финансијске услуге, услуге истраживања и развоја, већину услуга превоза и услуга заштите животне средине; постоји и неколико изузетака у погледу подручја примене: јавне услуге и услуге од општег интереса, одређене услуге превоза и аудиовизуелне услуге], пружаоцима услуга из ЕУ признат је национални третман у УК, и обрнуто. Уговорена је и клаузула најповлашћеније нације, којом се омогућава и повољнији третман који би УК, односно ЕУ одобрила у својим будућим споразумима о трговини услугама са осталим трећим земљама – осим у области финансијских услуга. Предвиђене су и бројне олакшице за краткорочна путовања у пословне сврхе и привремено упућивање висококвалификованих запослених. Отвореност која се обезбеђује Споразумом о трговини и сарадњи већа је од нивоа предвиђеног основним одредбама Општег споразума о трговини услугама из 1994. године (*General Agreement on Trade in Services – GATS*), чије су стране и ЕУ, и УК. Такав обим либерализације одговара обавезама које је ЕУ преузела и у односима са осталим индустријски развијеним трећим земљама широм света. Вид. Документ Европске

добијена у земљи која није чланица ЕУ, осим у УК, или која није резултат довољне прераде или обраде у ЕУ или УК, подлеже царинама и квотама. Ради остваривања повластица предвиђених Споразумом о трговини и сарадњи, роба мора да задовољи правила о преференцијалном пореклу утврђена тим споразумом.¹⁵ Такође, увозник је дужан да поднесе захтев заснован на изјави о пореклу,¹⁶ коју је сачинио извозник,¹⁷ наводећи

комисије, ЕУ–УК односи: нови однос, са великим променама – преглед последица и користи (*European Commission, EU-UK Relations: A new relationship, with big changes – Overview of consequences and benefits, December 2020*), 1; Европска комисија, Питања и одговори: ЕУ–УК Споразум о сарадњи и трговини (*European Commission, Questions & Answers: EU-UK Trade and Cooperation Agreement, Brussels, 24. 12. 2020*), доступно на адреси: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_2532, 17. 6. 2021, поглавље о услугама и улагањима.

- 14 Овим се превазилазе споразуми о слободној трговини које је ЕУ недавно закључила са осталим трећим земљама, попут Канаде или Јапана. Вид. Брошура о ЕУ–УК Споразуму о трговини и сарадњи (*European Commission, EU-UK Trade and Cooperation Agreement: A new relationship, with big changes – Brochure, December 2020*), 3. Осим тога, Споразумом о трговини и сарадњи су ограничене накнаде које царински органи могу наплатити за пружене услуге и предвиђене савремене мере које надилазе стандардне обавезе у систему Светске трговинске организације – нпр. у областима увозних и извозних монопола, неаутоматског издавања увозних дозвола или увозних и извозних ограничења (забрана захтева у погледу цена и издавања дозвола које подлежу захтевима резултата). Вид. Питања и одговори: ЕУ–УК Споразум о трговини и сарадњи, поглавље о трговини робом.
- 15 Тј. процес производње мора испуњавати прописане захтеве за стицање порекла. Вид. Споразум о трговини и сарадњи, чл. 41 (*ex cl. ORIG. 5*) и Анекс 3 (*ex Анекс ORIG-2*). Вид., такође, правила о толеранцији (чл. 42 [*ex cl. ORIG. 6*]) и Анекс 2 [*ex Анекс ORIG-1*], кумулацији [чл. 40 (*ex cl. ORIG. 4*)] и недовољним [минималним] операцијама чл. 43 [*ex cl. ORIG. 7*]).
Нумерација „чл. ...“ односи се на аутентичан и коначан текст Споразума о трговини и сарадњи којим је, након правно-језичке ревизије Споразума на сва 24 језика у службеној употреби у ЕУ, замењена *ab initio* потписана верзија („*ex cl. ...*“).
- 16 Споразумом о трговини и сарадњи су утврђени подаци који морају бити садржани у изјави о пореклу (Анекс 7 [*ex Анекс ORIG-4*])). Изјава може бити саставни део фактуре или било ког другог документа у коме је производ довољно описан да би се могао идентификовати. Природа документа није релевантна, већ његов садржај. У том смислу, може се користити не само трговачки, већ и било који други документ (нпр. папир са меморандумом предузећа). Изјава о пореклу може се односити на једну пошиљку једног или више производа или више пошиљки идентичних производа увезених у року који је у њој наведен, а који не може бити дужи од 12 месеци (чл. 56 [*ex cl. ORIG. 19*])). Остали производи, који могу бити обухваћени истом фактуром или другим документом, морају се јасно разликовати од производа са преференцијалним пореклом. Вид. Смернице за Споразум о трговини и сарадњи ЕУ–УК о „Одељку 2: Процедуре порекла“ (*International and General Affairs, EU-UK Trade and Cooperation Agreement Guidance on „Section 2: Origin procedures“*, Brussels, 19. 7. 2021), 14.
- 17 Принципом самопотврђивања трговцима се олакшава доказивање порекла њихових производа. Поред тога, ЕУ извозници до краја 2021. године уживаће додатну

да се производ квалификује за повлашћени третман.¹⁸ Алтернативно,¹⁹ увозник може захтевати повлашћени третман на основу сопственог знања,²⁰ у случају да већ располаже подацима потребним за доказивање преференцијалног порекла робе.²¹

Пошиљке мале вредности, некомерцијалне природе, изузете су од захтева да буду праћене изјавом о пореклу или „знањем увозника“.²² Да би се сматрала „малом пошиљком“ у ЕУ, укупна вредност робе пореклом из УК не сме прећи 500 евра за производе послате од стране физичког лица другом физичком лицу или 1.200 евра ако се ради о производима који се налазе у личном пртљагу путника. *Online* продавнице нису обухваћене овим изузетком. Из угла увоза у УК, ослобађање је шире и примењује се на све пошиљке²³ чија укупна вредност не прелази

флексибилност у погледу захтева да у време сачињавања изјаве о пореклу имају документе који служе као њена основа. Тиме им се омогућава да користе повластице упркос кратком року између закључења и почетка примене Споразума о трговини и сарадњи. Извозници су, међутим, и даље одговорни за ваљаност изјаве о пореклу и тачност пружених података. Најкасније 1. јануара 2022. године морају поседовати све релевантне декларације својих добављача о материјалима и компонентама коришћеним у производњи. У супротном, дужни су обавестити увознике да претходно достављена изјава о пореклу не може бити поткрепљена, због чега ће бити неважећа. Да би изјава о пореклу била пуноважна, давалац мора бити и „регистровани извозник“ у ЕУ (*Registered Exporter System – REX*), осим за пошиљке чија је вредност мања од 6.000 евра, односно мора добити идентификациони број у складу са УК правилима, без обзира на вредност пошиљке. Вид. Уводни водич Европске комисије за трговце у правила о пореклу ЕУ–УК Споразума о трговини и сарадњи (*European Commission, Introductory Guide for Traders to the Rules of Origin provisions of the EU–UK Trade and Cooperation Agreement*, 2021), 8 и даље.

- 18 Увозници могу и ретроактивно поднети захтев за преференцијални третман у року од 3 године од датума увоза или дужем временском периоду предвиђеном у прописима стране увознице. Споразум о трговини и сарадњи, чл. 55 (*ex* чл. ORIG. 18a) ст. 2. Смисао одредбе је да се обезбеди повраћај већ плаћених дажбина или отпуст царинског дуга, при чему увозници нису ослобођени обавезе поседовања изјаве о пореклу, односно „сопственог знања“.
- 19 После избора, основ тврдње преференцијалног порекла могуће је променити само изменом царинске декларације и под условима утврђеним у прописима стране увознице. Вид. Смернице за Споразум о трговини и сарадњи ЕУ–УК о „Одељку 2: Процедуре порекла“, 23.
- 20 Споразум о трговини и сарадњи, чл. 54 (*ex* чл. ORIG. 18) ст. 2.
- 21 То може бити пратећа документација или евиденција коју је доставио извозник или произвођач, и која садржи информације које представљају ваљани доказ да се производ квалификује као производ са преференцијалним пореклом. Вид. Смернице за Споразум о трговини и сарадњи ЕУ–УК о „Одељку 2: Процедуре порекла“, 21.
- 22 Споразум о трговини и сарадњи, чл. 60 (*ex* чл. ORIG. 23).
- 23 Осим производа чији је увоз део низа увоза за које се разумно може сматрати да су извршени одвојено у циљу избегавања услова у погледу подношења захтева за

1.000 фунти стерлинга (GBP). Овим, међутим, није искључена одговорност трговаца и појединаца за испуњење обавеза које проистичу из правила о пореклу, тј. да осигурају да је производ пореклом из ЕУ, односно УК како би имао користи од бесцаринског режима. У случају основане сумње у исправност царинске декларације, надлежни органи могу затражити додатне информације, односно наплатити увозне дажбине.²⁴

Царинске формалности,²⁵ попут оних које се примењују на промет робе између ЕУ и било које треће земље, од 1. јануара 2021. године примењују се и на сву робу²⁶ која се извози из државе чланице ЕУ у Велику Британију, и *vice versa*.²⁷ То подразумева да се роба ставља под ца-

повлашћени царински третман. Ово ограничење се примењује и приликом увоза у ЕУ. Вид. Споразум о трговини и сарадњи, чл. 60 (ex чл. ORIG. 23) ст. 2.

24 Вид. ЕС (2021), 12.

25 Предузећа пословно настањена у ЕУ која желе да увозе из или извозе у Велику Британију (или остале треће земље) морају имати „регистрациони и идентификациони број привредних субјеката“ (*Economic Operators Registration and Identification – EORI*), који додељују националне власти држава чланица. EORI бројеви претходно издати у УК више не важе у ЕУ, осим XI EORI бројева издатих за Северну Ирску. Предузећа која нису настањена унутар ЕУ могу добити EORI број у држави чланице у којој ће прво предузети радње и формалности у складу с царинским прописима. Ипак, за одређене активности, као што је подношење увозне царинске декларације, неопходно је да лице буде пословно настањено у ЕУ. У супротном, мора именовати царинског заступника. Вид. Упутство: иступање Уједињеног Краљевства и ЕУ правила у области царина, укључујући преференцијално порекло (*Guidance Note: Withdrawal of the United Kingdom and EU Rules in the Field of Customs, Including Preferential Origin, REV4*, Brussels, 23. 12. 2020), 4 и 5.

26 Царинске формалности се примењују без обзира на то да ли је роба нова или не. Тако, нпр., и половни аутомобили и друга возила подлежу царинењу. Ово се, такође, односи на робу у личном пртљагу путника, с тим што, под одређеним условима, царинске формалности могу бити „лакше“, односно може се остварити право на царинску повластицу у виду ослобађања од плаћања увозних дажбина. Више о томе вид.: Смернице за Споразум о трговини и сарадњи ЕУ–УК о „Одељку 2: Процедуре порекла“; Обавештење Европске комисије о путовању између ЕУ и УК после окончања прелазног периода (*Notice on Travelling between the EU and the United Kingdom after the end of the Transition Period, REV5*, Brussels, 2. 12. 2020), 13 и даље.

27 Изузетак су тзв. „текућа кретања“ – случајеви у којима је отпремање робе започето пре 1. јануара 2021. године, али је завршено након тога, при чему је роба стигла на границу ЕУ, односно УК по истеку прелазног периода. Ово се подједнако односи на робу која се кретала између две тачке на царинском подручју ЕУ преко УК. Да би се такав промет сматрао интракомунитарним, на који се не примењује царински поступак, према чл. 47 Споразума о повлачењу, неопходно је доказати да је започет пре истека прелазног периода (нпр. транспортним документом) и да роба има царински статус робе Уније. Све док роба остаје на одговарајућем царинском подручју ЕУ, односно УК, неће се захтевати било какав доказ њеног царинског статуса. Потреба доказивања ће наступити када роба, по истеку прелазног периода, пређе границу између ЕУ и УК.

рински надзор и да може бити предмет царинске контроле²⁸ у складу с правилима ЕУ у области царина, а посебно Царинским закоником Уније, укључујући акте за његову допуну (*supplementing acts*) и спровођење (*implementing acts*).²⁹ Активности које предузимају лица и надлежни органи у циљу примене царинских прописа могу довести до застоја у кретању робе, чиме се продужавају рокови и повећавају трошкови испоруке. Споразумом о трговини и сарадњи се, међутим, спречавају непотребне техничке баријере у трговини, на пример, омогућавањем самосталног проглашења усклађености са прописаним стандардима за производе са ниским ризиком и олакшицама за друге специфичне производе од заједничког интереса, као што су моторна возила, вино, органски производи, фармацевтски производи и хемикалије.³⁰ Узајамно су признати и одређени аспекти програма „Овлашћени привредни субјекти“ (*Authorised Economic Operators – АЕО*), чиме је омогућено носиоцима тог статуса да остварују поједина поједностављења и/или олакшице, које се односе на сигурност и безбедност,³¹ у пословању са царинским органима друге стране. „Поуздани трговци“ уживају повољнији третман од осталих привредних субјеката, у складу с врстом добијеног одобрења, укључујући мање физичких и документарних контрола, чиме се обезбеђује бржи проток робе.

Од 1. јануара 2021. године, увоз³² робе у државу чланице ЕУ из Велике Британије предмет је опорезивања ПДВ по стопи која се примењује

- 28 Одређене радње које спроводи царински орган у циљу обезбеђивања правилне примене царинских и других прописа којима се уређују улазак, излазак, транзит, кретање, смештај и употреба у посебне сврхе робе која се креће између царинског подручја ЕУ и земаља или територија ван тог подручја, као и присуство и кретање стране робе и робе која је стављена у поступак употребе у посебне сврхе, унутар царинског подручја ЕУ.
- 29 Уредба о Царинском законик Уније (*Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code (recast)*, OJ L 269, 10. 10. 2013).
- 30 Вид. Брошура о ЕУ–УК Споразуму о трговини и сарадњи, 4.
- 31 Стране се нису одрекле захтева за подацима неопходним за анализу ризика за потребе сигурности и безбедности, јер то подразумева заједничке стандарде. Међутим, утврдиле су релевантна међународна тела за стандардизацију, чиме се осигурава да се домаће норме и технички прописи заснивају на истим референцама и да су, стога, компатибилни у највећој могућој мери. Тако ће усклађивање производа с правилима друге стране бити лакше и јефтиније, а притом ће се штитити „право на регулисање“ обеју страна. Вид. Европска комисија, Питања и одговори: ЕУ–УК Споразум о сарадњи и трговини, поглавље о трговини робом.
- 32 Пореску основицу код увоза чини вредност увезене робе утврђена по царинским прописима увећана за износе, уколико они нису већ урачунати, свих пореза, царина, намета и других дажбина које се плаћају ван државе чланице увоза и оних насталих због увоза, осим ПДВ-а који ће се обрачунати, и споредних трошкова – попут провизије, паковања, превоза и осигурања, насталих до првог одредишта у

на испоруку исте робе у одређеној³³ држави чланици.³⁴ На извоз робе у Велику Британију, као трећу земљу, не плаћа се ПДВ у ЕУ.³⁵ Међутим, мора се доказати да је роба напустила ЕУ. Пореске власти држава чланица овај доказ углавном заснивају на излазној потврди коју издаје царинарница извоза.³⁶ Пружање услуга између предузећа (B2B – *Business to Business*) опорезује се у држави чланици ЕУ у којој је пословно настањен прималац услуга, који ће бити и порески дужник. С друге стране, ако услуге пружа предузеће из ЕУ предузећу из УК, сматра се да је такав однос изван ЕУ и стога не представља предмет опорезивања према прописима ЕУ о ПДВ.³⁷ У односима предузећа и потрошача (B2C – *Business*

држави чланици увоза, као и оних који проистичу из превоза до другог одређеног места унутар ЕУ, ако је то друго место познато у време увоза робе. Вид. Обавештење Европске комисије о иступању УК и ЕУ правилима у области ПДВ-а (*European Commission – Directorate-General Taxation and Customs Union, Notice to Stakeholders: Withdrawal of the United Kingdom and EU Rules in the Field of Value Added Tax (VAT) for Goods, REV3, Brussels, 10 December 2020*), 5. Виша основица значи виши порез у односу на износ који се плаћа на интракومنитарни промет исте робе, што по правилу доводи до већих цена и мање конкурентности увезене робе, нарочито ако роба нема преференцијално порекло или оно није доказано. Међутим, и при увозу робе на коју се не плаћа царина, пошта, односно курирска служба осим поштарине може наплатити и накнаде за пружене услуге у вези с подношењем пошиљака на царински преглед (нпр. заступање, отварање пошиљке, лежарина).

- 33 За робу увезену у ЕУ која је затим продата предузећу у другој држави чланици може се одобрити поједностављење, у виду стављања у царински поступак 42 (*Customs Procedure 42 – CP42*), који подразумева одлагање плаћања ПДВ-а. У овом случају, ПДВ се плаћа у држави чланици која није она где је роба први пут ушла у ЕУ.
- 34 И роба купљена *online* за личну употребу од предузећа у Великој Британији подлеже царинским формалностима у ЕУ, укључујући плаћање одговарајућих увозних дажбина. Уколико продавац, односно пошта или курирска служба није преузела обавезу предузимања радњи које се захтевају у складу са царинским прописима, потрошачи ће морати да спроведу неопходне формалности. До 30. јуна 2021. године роба царинске вредности до 22 евра која је стизала ван ЕУ могла је, под одређеним условима, бити ослобођена ПДВ-а. Ова повластица је укинута, и од 1. јула 2021. године ПДВ се плаћа без обзира на вредност пошиљке. Истовремено је почела примена „опционих механизма поједностављења“, којима је обухваћена продаја робе на даљину (осим акцизних производа) која се увози из трећих земаља или територија купцима у ЕУ и чија вредност не прелази 150 евра. Вид. Обавештење Европске комисије о иступању УК и ЕУ правилима у области ПДВ-а, 5 и 6.
- 35 Порез ће се платити у Великој Британији у складу с британским (УК) правилима.
- 36 То може бити и фактура, превозни документ или увозна царинска евиденција. Код овог пореског ослобођења постоји и право на одбитак износа ПДВ-а обрачунаог у претходној фази промета. Вид. *Your Europe, VAT rules and rates*, доступно на адреси: https://europa.eu/youreurope/business/taxation/vat/vat-rules-rates/index_en.htm, 19. 6. 2021.
- 37 Услуге које се пружају примаоцима у УК (или било којој другој земљи нечланици), по правилу, обухваћене су домаћим – УК правилима о ПДВ.

to Consumers), сматра се да је пружање услуга извршено у месту у коме је пословно настањен пружалац услуга. Према овом правилу, пружање услуга од стране предузећа из ЕУ потрошачима у УК опорезоваће се у држави чланици у којој се налази пословно настањење пружаоца услуга. Обрнута ситуација, у принципу, није обухваћена ЕУ законодавством.³⁸

Од завршетка прелазног периода,³⁹ кретање⁴⁰ акцизних производа⁴¹ са територије Велике Британије на територију државе чланице ЕУ или обрнуто представља увоз, односно извоз. То значи следеће: британски привредни субјекти више нису у могућности да користе систем за контролу кретања акцизних производа унутар ЕУ, док га привредни субјекти из ЕУ морају користити за даље отпремање од тачке уласка у ЕУ до крајњег одредишта, уз претходно обављање царинских формалности.⁴² Код изношења акцизних производа из ЕУ у Велику Британију,

38 Међутим, за неке услуге (пре свега, телекомуникационе, радиодифузне и електронске) које предузећа из УК пружају потрошачима у ЕУ, ПДВ ће се обрачунати у ЕУ, а обавезу плаћања имаће УК предузећа. Када је порески обвезник пословно настањен у трећој земљи са којом не постоји међусобна административна сарадња и пружање помоћи у повраћају ПДВ-а, држава чланица ЕУ у којој постоји обавеза плаћања ПДВ-а може захтевати одређивање пореског пуномоћника. Више о опорезивању прекограничног промета услуга по завршетку прелазног периода вид. Обавештење Европске комисије о иступању УК и ЕУ правилима у области ПДВ-а.

39 У чл. 52 Споразума о повлачењу предвиђено је да се кретања акцизних производа између ЕУ и УК која су била у току на крају прелазног периода третирају као прекогранична кретања акцизних производа унутар ЕУ. Крајњи датум за њихово „затварање“ без потпуних увозних и извозних процедура био је 31. 5. 2021. године.

40 Акцизни производи могу се кретати у режиму одложеног обрачунавања и плаћања акцизе или након пуштања у потрошњу. У првом случају, предуслов су регистрација и овлашћење привредних субјеката. Ради се о компјутеризованим процедурама подржаним паневропским ИТ системима под називом EMCS (*Excise Movement and Control System*) – за контролу кретања акцизних производа, и SEED (*System for Exchange of Excise Data*) – за верификацију идентификационих бројева. Више о томе вид. Акт Европске комисије – Пореска и царинска унија: Систем за контролу кретања акцизних производа (*European Commission, Taxation and Customs Union: Excise Movement and Control System [EMCS]*), доступно на адреси: https://ec.europa.eu/taxation_customs/seed-system-exchange-excise-data_en, 19. 6. 2021; Често постављана питања о пореској и царинској унији (*European Commission, Taxation and Customs Union: SEED Frequently Asked Questions*), доступно на адреси: https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/seed/faq/faqseed.jsp?ContextPath=../, 19. 6. 2021.

41 Предмет опорезивања акцизама су производи попут алкохола и алкохолних пића, дуванских прерађевина и енергената који се користе за грејање и транспорт, укључујући електричну енергију. Вид. Акцизе на алкохол, дуван и енергију (*European Commission, Taxation and Customs Union: Excise duties on alcohol, tobacco and energy*), доступно на адреси: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/excise-duties-alcohol-tobacco-energy_en, 19. 6. 2021.

42 Више не важе регистрације привредних субјеката настањених у Великој Британији у SEED, као ни одговарајућа овлашћења. Није могуће ни обнављање, нити добијање

привредни субјекти из ЕУ морају користити ЕМCS за кретање од тачке отпреме до тачке изласка из ЕУ, где надзор престаје, при чему се царинске формалности и даље морају поштовати. Износе и стопе акцизе одређује држава чланица ЕУ у коју се производ увози или у којој ће се потрошити ако се производ отпрема из места увоза под режимом одложеног обрачунавања и плаћања акцизе.

Забране и ограничења у спољнотрговинском промету сада се примењују и у односу на Велику Британију. У складу са Царинским закоником Уније, ове мере се могу увести на увоз, извоз или транзит робе ако су оправдане на основу, између осталог, јавног морала, јавног поретка или јавне безбедности, заштите здравља и живота људи, животиња или биљака, заштите животне средине, заштите националног блага које има уметничку, историјску или археолошку вредност и заштите индустријске или трговачке својине. Иако је већина забрана и ограничења *de jure* или у пракси релевантна само за трговце, неке су од значаја и за лица која путују у приватне сврхе, нпр. у случају некомерцијалног премештања кућних љубимаца.⁴³

2. Трговина између ЕУ и Северне Ирске⁴⁴

Врло рано у преговорима о споразуму о повлачењу, схватајући јединствене политичке, социјалне и економске околности у Северној Ирској, стране су се сагласиле да је неопходно очувати Споразум из Белфаста из 1998. године (Споразум на Велики петак – *Good Friday*

нових. Престале су да важе и дозволе дате држаоцима акцизних складишта који су настањени у Великој Британији, тако да више не могу обављати, односно учествовати у прекограничном кретању акцизних производа унутар ЕУ без обрачунавања и плаћања акцизе. Уопште, било каква размена података у оквиру SEED није даље могућа са Великом Британијом. Више о правној ситуацији у области акциза након завршетка прелазног периода вид. Обавештење о повлачењу УК и правила ЕУ у области акциза (*European Commission – Directorate-General Taxation and Customs Union, Notice to Stakeholders: Withdrawal of the United Kingdom and EU Rules in the Field of Excise, REV2, Brussels, 10. 12. 2020*).

- 43 ЕУ пасош за кућне љубимце издат власнику са пребивалиштем у Великој Британији, од краја прелазног периода више није важећи документ за путовање са кућним љубимцем из Велике Британије у ЕУ. Такође, од 1. јануара 2021. године, забрањено је уношење одређених производа животињског порекла, као што су месо и млеко (укључујући шунку и сир) у ЕУ из Велике Британије (или осталих трећих земаља), када чине део путничког пртљага. Више о томе вид. Обавештење Европске комисије о путовању између ЕУ и УК после окончања прелазног периода, 15 и даље.
- 44 Трговина робом између ЕУ и Северне Ирске не уређује се Споразумом о трговини и сарадњи. На њу се примењује Протокол о Ирској и Северној Ирској (*Protocol on Ireland/Northern Ireland*), који је саставни део Споразума о повлачењу.

Agreement) у свим његовим аспектима, избећи „тврду“ границу на острву Ирска⁴⁵ и задржати сарадњу севера и југа.⁴⁶ Обострано задовољавајуће решење⁴⁷ је пронађено у Протоколу о Ирској и Северној Ирској, којим се омогућава несметано функционисање привреде на целом острву у интересу мира и безбедности, чува интегритет јединственог тржишта ЕУ,⁴⁸ као и све гаранције које нуди у погледу заштите потрошача, јавног здравља, сузбијања превара и незаконите трговине. Северна Ирска остаје део царинског подручја УК, како би могла имати користи од будућих споразума о слободној трговини које УК буде постигло с трећим земљама,⁴⁹ истовремено уживајући у благодатима јединственог тржишта ЕУ.

Протокол о Ирској и Северној Ирској замишљен је као стабилно и (дуго)трајно решење које ће се примењивати уз сваки споразум о партнерству у будућности.⁵⁰ Протокол подлеже периодичној сагласности Законодавне скупштине Северне Ирске. Овај механизам се односи на одредбе права ЕУ којима Северна Ирска, на основу Протокола, и даље подлеже (промет робе, царине, ПДВ, акцизе, јединствено тржиште елек-

45 Суштински невидљива граница је битна карактеристика мировног процеса. David Phinnemore, „Northern Ireland: A ‘Place Between’ in UK–EU Relations?“, *European Foreign Affairs Review*, Nr. 4/2020, 631 и даље.

46 European Commission, Speech by Michel Barnier at the William J. Clinton Leadership Institute, Belfast, 27 January 2020, доступно на адреси: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_20_133, 22. 6. 2021.

47 Вид. Писмо председника Европске комисије Жан Клода Јункера (*Jean-Claude Juncker*) председнику Европског савета Доналду Туску (*Donald Tusk*), Брисел, 17. октобар 2019, доступно на адреси: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/letter_president_juncker_to_president_tusk_0.pdf, 22. 6. 2021.

48 То подразумева недељивост четири основне слободе и искључује учешће засновано на секторском приступу. Вид. Смернице за Брегзит преговоре (*European Council, European Council (Art. 50) guidelines for Brexit negotiations*, 29 April 2017), доступно на адреси: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/04/29/euco-brexit-guidelines/>, 22. 6. 2021.

49 Сходно томе, УК може да укључи Северну Ирску у територијални опсег било ког споразума који закључи с трећом земљом, под условом да се тим споразумом не доводи у питање примена Протокола. Конкретно, таквим споразумом може се роби произведеној у Северној Ирској дати повлашћени приступ тржишту треће земље под истим условима као и роби произведеној у другим деловима УК. Протокол о Ирској и Северној Ирској, чл. 4.

50 За разлику од онога што је било првобитно уговорено, ревидирани Протокол више није „полиса осигурања“ или „заштитна мрежа“. Реч је о потпуно правно функционалном решењу, с тим да услови будућих трговинских односа између ЕУ и УК свакако утичу на његову практичну примену. Вид. European Commission, Brexit: What did you agree with the UK today?, Brussels, 17 October 2019, доступно на адреси: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_19_6122, 22. 6. 2021.

тричне енергије и државна помоћ).⁵¹ Стране су се сагласиле да, ако се правила ЕУ примењују и у УК у погледу Северне Ирске,⁵² Северна Ирска се третира као да је држава чланица ЕУ.⁵³ Након почетног периода примене у трајању од четири године од истека прелазног периода,⁵⁴ могуће је изразити демократску сагласност у Северној Ирској с даљом применом релевантних правила ЕУ. У случају да исход поступка не буде позитиван, Протокол ће престати да се примењује две године касније. Скупштина одлучује сваке четири године. Међутим, уколико наставак примене права ЕУ добије подршку обеју заједница,⁵⁵ поново ће се одлучивати тек за осам година.

Царински прописи ЕУ се примењују на робу која се уноси у Северну Ирску из других делова УК или осталих трећих земаља, осим ако не постоји ризик накнадног премештања у ЕУ. За сву робу која се у Северну Ирску уноси изван ЕУ сматра се да постоји ризик, осим ако предметна роба неће бити комерцијално прерађена⁵⁶ у Северној Ирској

51 Трансакције које укључују услуге нису обухваћене Протоколом. То значи да ће се промет услуга између држава чланица и Северне Ирске обављати у складу са правилима која важе за односе између ЕУ и трећих земаља или територија.

52 За имплементацију и примену одредаба права ЕУ које се примењују и у УК у односу на Северну Ирску одговорне су власти УК. Како би се обезбедио надзор над извршавањем Протокола, предвиђено је право представника ЕУ да буду присутни током свих активности спровођења, као и обавезе УК да омогући такво присуство и да на захтев достави све релевантне информације које се односе на такве активности. (Протокол о Ирској и Северној Ирској, чл. 12 ст. 1 и 2). Одлуком Заједничког одбора утврђују се практична упутства у циљу обезбеђења делотворног „присуства Уније“. Вид. Одлука бр. 6/2020 Заједничког одбора основаног Споразумом о повлачењу Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске из Европске уније и Европске заједнице за атомску енергију од 17. децембра 2020. о практичним упутствима која се односе на остваривање права представника Уније из чл. 12 ст. 2 Протокола о Ирској и Северној Ирској [2020/2250] (*Decision No 6/2020 of the Joint Committee established by the Agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community of 17 December 2020 providing for the practical working arrangements relating to the exercise of the rights of Union representatives referred to in Article 12(2) of the Protocol on Ireland/Northern Ireland [2020/2250]*, OJ L 443, 30. 12. 2020).

53 Вид. Споразум о повлачењу, чл. 7 ст. 1 у вези са чл. 13 ст. 1 Протокола о Ирској и Северној Ирској.

54 Вид. Споразум о повлачењу, чл. 185; Протокол о Ирској и Северној Ирској, чл. 18.

55 Подршка обеју заједница значи: а) већина чланова Законодавне скупштине који су присутни и који гласају, укључујући већину унионистичких и националистичких чланова који су присутни и који гласају; или б) квалификована већина (60%) чланова Законодавне скупштине који су присутни и који гласају, укључујући најмање 40% националистичких и најмање 40% унионистичких чланова који су присутни и који гласају. Протокол о Ирској и Северној Ирској, чл. 18 ст. 6.

56 За потребе ове одредбе, „прерада“ значи свака измена робе, свако преобликовање робе на било који начин или свако подвргавање робе другим поступцима, осим

и испуњава критеријуме које је утврдио Заједнички одбор.⁵⁷ Одлуком се, између осталог, узимају у обзир: коначно одредиште и намена робе, природа и вредност робе, природа кретања и опасност кријумчарења.⁵⁸ ЕУ мора бити у стању да процени ризике било ког производа⁵⁹ који улази на њено тржиште и, ако је потребно, да активира физичке контроле. С обзиром на сврху и смисао Протокола, било је јасно да се оне не могу спроводити на копненој граници између Ирске и Северне Ирске, већ на осталим улазним тачкама у Северну Ирску.⁶⁰

Наставак примене одредаба права ЕУ о опорезивању промета робе у Северној Ирској има, нарочито, следеће последице: кретање робе између Северне Ирске и држава чланица сматраће се трансакцијама унутар ЕУ; кретање робе између Северне Ирске и других делова УК (или осталих трећих земаља) сматраће се увозом, односно извозом; порески обвезници пословно настањени у Северној Ирској (или у државама чланицама) моћи ће да користе систем „све на једном месту“ (*One-Stop-Shop* – OSS) за пријављивање и плаћање ПДВ-а на продају робе на даљину из Северне Ирске (или из држава чланица) купцима у државама чланицама (или у Северној Ирској); порески обвезници настањени у Северној Ирској (или у државама чланицама) моћи ће да захтевају повраћај ПДВ-а плаћеног у државама чланицама (или у Северној Ирској) у оквиру стандардног поступка утврђеног одговарајућом директивом ЕУ, уколико се повраћај односи на ПДВ који је плаћен приликом

онима који су потребни за очување њеног доброг стања или поступцима додавања или стављања ознака, налепница, пломби или било које друге документације којом се осигурава усклађеност с неким посебним захтевима.

57 Вид. Одлука бр. 4/2020 Заједничког одбора основаног Споразумом о повлачењу Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске из Европске уније и Европске заједнице за атомску енергију од 17. децембра 2020. о утврђивању робе која није изложена ризику [2020/2248] (*Decision No 4/2020 of the Joint Committee established by the Agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community of 17 December 2020 on the determination of goods not at risk* [2020/2248], OJ L 443, 30. 12. 2020).

58 Протокол о Ирској и Северној Ирској, чл. 5.

59 Споразумом о трговини и сарадњи се странама омогућава да једнострано одлуче да смање учесталост одређених врста граничних контрола увоза, узимајући у обзир конвергенцију санитарних и фитосанитарних правила. Такође, одређена процедурална поједностављења примењују се на пошиљке које се отпремају из објеката који испуњавају релевантне захтеве и који су, као такви, наведени у одговарајућем списку на основу гаранција које су дале власти стране извознице. Вид. Европска комисија, Питања и одговори: ЕУ–УК Споразум о сарадњи и трговини, поглавље о трговини робом.

60 European Commission, Speech by Michel Barnier at the William J. Clinton Leadership Institute, извор без броја стране.

набавке добара.⁶¹ Искључена је, међутим, могућност да УК у односу на Северну Ирску учествује у доношењу одлука ЕУ. Размена информација и међусобне консултације одвијају се у оквиру заједничке саветодавне радне групе успостављене на основу Протокола.⁶² Поред тога, пореска ослобођења и снижене стопе које се примењују у Ирској могу се применити и у Северној Ирској како би се избегло нарушавање једнаких услова на острву. Северна Ирска и даље може користити Систем за размену информација о ПДВ (*VAT Information Exchange System – VIES*)⁶³ и делити податке са Ирском и другим државама чланицама ЕУ.

Правила ЕУ о опорезивању акцизама и даље се примењују на све производе (на које се плаћа акциза) који се уносе и износе у/из Северне Ирске. Акцизни производи који се продају и превозе у/из Северне Ирске из/у државе чланице ЕУ третирају се исто као производи којима се тргује унутар ЕУ.⁶⁴ Промет између Северне Ирске и остатка УК сматра се увозом, односно извозом у смислу прописа ЕУ и подлеже одговарајућим обавезама и процедурама по основу акцизе.

3. Трговина између ЕУ и осталих трећих земаља

Извоз из ЕУ у остале треће земље с којима ЕУ има преференцијалне трговинске аранжмане и обрнуто су такође погођени. При одређивању царинског статуса робе, садржај из УК (материјал⁶⁵ и радње прераде) биће „без порекла“ (*non-originating*), тј. неће се више сматрати пореклом из ЕУ, односно одговарајуће партнерске земље.⁶⁶ И када се роба само

61 Вид. Обавештење Европске комисије о иступању УК и ЕУ правилима у области ПДВ-а, 9 и даље.

62 Протокол о Ирској и Северној Ирској, чл. 15.

63 Више о томе вид. Your Europe, Check a VAT number (VIES), доступно на адреси: https://europa.eu/youreurope/business/taxation/vat/check-vat-number-vies/index_en.htm, 22. 6. 2021.

64 Трговци из Северне Ирске који желе да отпремају акцизне производе под режимом одложеног обрачунавања и плаћања акцизе у/из држава чланица ЕУ морају бити регистровани и овлашћени у SEED и добити нови код са префиксом „XI“. Морају користити и акцизне поступке и паневропске ИТ системе, као што је EMCS.

65 Мисли се на робу: произведену у УК, чак и пре истека прелазног периода, ако је увезена у ЕУ из УК након тога; произведену у ЕУ пре истека прелазног периода, ако се налазила у УК пре краја прелазног периода и ако је увезена у ЕУ након тога; пореклом из повлашћених земаља партнера ЕУ која је увезена у УК пре истека прелазног периода у складу с преференцијалним трговинским аранжманима, ако је увезена у ЕУ из УК након тога (ова роба се стога не може користити у сврхе кумулације са том партнерском земљом (билатерална кумулација) или са другим партнерским земљама (дијагонална кумулација) према преференцијалним аранжманима ЕУ).

66 Током прелазног периода, за потребе извршења међународних уговора, УК је сматрано државом чланицом. (Вид. Споразум о повлачењу, чл. 127 ст. 1 и чл. 129

превози кроз УК, да би задржала своје преференцијално порекло – морају се поштовати захтеви у погледу директног транспорта, односно одредбе о непромењеном стању (неманипулацији). Због тога извозници/увозници и произвођачи робе на коју се односе повластице предвиђене преференцијалним мерама у оквиру споразума које је ЕУ закључила с трећим земљама⁶⁷ морају преиспитати своје ланце снабдевања.⁶⁸

4. Транзит

Споразумом о трговини и сарадњи је предвиђено потпуно право транзита преко међусобних подручја како би се стигло до трећих земаља или других делова сопствене територије.⁶⁹ Од 1. јануара 2021. године, УК је држава уговорница Конвенције о заједничком транзитном поступку,⁷⁰ што значи да може користити заједнички транзит⁷¹ и

ст. 1; Усмена нота о Споразуму о иступању Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске из Европске уније и Европске Заједнице за атомску енергију (*Note Verbale on the Agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community*), доступно на адреси: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/model-note-verbale-international-partners_en.pdf, 25. 6. 2021) Ово се, међутим, односи само на билатерални договор ЕУ и УК о обавезама из споразума о слободној трговини и не гарантује да ће и међународни партнери ЕУ поступати на исти начин.

67 Као део заједничке трговинске политике, ЕУ има и аутономне преференцијалне трговинске аранжмане у оквиру Општег система преференцијала (*Generalised Scheme of Preferences*) за угрожене земље у развоју. Они ће, међутим, када је у питању утицај УК инпута при одређивању преференцијалног порекла у царинске сврхе, у пракси бити мање значајни од оних предвиђених споразумима о слободној трговини. Вид. Општу шему преференцијала (*Generalised Scheme of Preferences [GSP]*), доступно на адреси: https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/development/generalised-scheme-of-preferences/index_en.htm, 25. 6. 2021.

68 Вид. EC–DG Taxation and Customs Union (2020), 9 и даље.

69 Роба се може кретати из једне државе чланице ЕУ у другу, преко Велике Британије, уз минималне формалности у посебном царинском поступку транзита. Слично томе, превозници из УК могу пролазити кроз подручје ЕУ како би стигли до, на пример, Северне Ирске. Ове одредбе посебно су значајне за предузећа из Ирске, јер им омогућавају наставак логистичке повезаности с остатком ЕУ и коришћење постојећих трговинских рута преко УК.

70 Конвенција о заједничком транзитном поступку (*Convention on a Common transit procedure* – СТС, OJ L 226, 13. 8. 1987), последњи пут измењена Одлуком 1/2017 (*Decision 1/2017*, OJ L 8, 12. 1. 2018).

71 Заједнички транзитни поступак користи се за кретање робе између држава чланица ЕУ, земаља Европског удружења слободне трговине (*European Free Trade Association* – ЕФТА – Исланд, Норвешка, Лихтенштајн и Швајцарска), Турске (од 1. децембра 2012), Републике Северне Македоније (од 1. јула 2015) и Србије (од 1. фебруара 2016). Функционисање заједничког транзитног поступка са УК је осигурано пошто је УК депоновало свој инструмент о приступању Конвенцији

имати и даље приступ Новом компјутеризованом транзитном систему⁷² и другим релевантним ИТ системима.⁷³ УК, као и све државе чланице ЕУ, такође су стране Конвенције ТИР, тако да се може користити и ТИР транзитни поступак.⁷⁴

5. Конкуренција и одрживи развој

С обзиром на географску близину и економску међузависност, ЕУ и УК обавезали су се да ће осигурати једнаке услове за отворену и поштenu конкуренцију и допринети одрживом развоју, задржавањем високог нивоа заштите у подручјима као што су заштита животне средине, борба против климатских промена, права запослених и социјално обезбеђење, пореска транспарентност и државна помоћ.

III Економска и социјална сарадња

Споразумом је предвиђена широка сарадња у областима од заједничког интереса. Њоме се, међутим, не пресликавају предности чланства у ЕУ,⁷⁵ већ обнављају везе које би иначе биле прекинуте иступањем УК због недостатка алтернативних међународних резервних решења.⁷⁶

30. јануара 2019. године у Секретаријату Савета ЕУ. Вид. Акт Европске комисије, Пореска и царинска унија: Унија и заједнички транзит (*European Commission, Taxation and Customs Union: Union and Common Transit*), доступно на адреси: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/customs-procedures/what-is-customs-transit/common-union-transit_en, 25. 6. 2021.

72 *New Computerised Transit System* (NCTS) – дигитални систем који се мора користити за транзитне декларације у вези с кретањем робе унутар ЕУ.

73 Сходно томе, транзитне операције које су у току на крају прелазног периода наставиће се у NCTS. Више о томе вид. EC–DG Taxation and Customs Union (2020), 19 и даље.

74 Царинска конвенција о међународном превозу робе уз примену карнета ТИР (*Customs Convention on the international transport of goods under cover of TIR carnets (TIR Convention) of 14 November 1975 at Geneva, OJ L 252, 14. 9. 1978*). ТИР је скраћеница од *Transports Internationaux Routiers (International Road Transport – међународни друмски транспорт)* и међународни је систем царинског транзита који користи више од 50 земаља. ТИР поступак омогућава да роба, под царинском контролом, прелази преко међународних граница без плаћања царина и других дажбина које би се обично плаћале при увозу (или извозу). Услов ТИР поступка је да кретање робе укључује друмски превоз.

75 Нечланица ЕУ, која нема исте обавезе као чланица, не може имати ни иста права, нити уживати исте користи као чланица. Ово је био један од основних принципа за које се ЕУ залагала током преговора о споразуму о повлачењу. Вид. Смернице за Брегзит преговоре.

76 Брошура о ЕУ–УК Споразуму о трговини и сарадњи, 4.

Договорен је нови оквир за заједничко и одрживо управљање рибљим фондом у водама ЕУ и УК. То ће омогућити странама да даље самостално развијају своје политике у области рибарства, при чему ће бити обезбеђена могућност за рад и зараду рибарских заједница које зависе од тих вода, а морски ресурси очувани.⁷⁷ Предвиђена је континуирана и одржива ваздушна, друмска и поморска⁷⁸ повезаност,⁷⁹ мада је приступ тржишту испод онога што је нудило јединствено тржиште. Посебним одредбама осигуравају се равноправни услови за предузећа из ЕУ и УК, како безбедност саобраћаја, права радника и путника, као и заштита животне средине не би били нарушени. У погледу енергетике, прихваћен је нови модел трговине и међусобне повезаности,⁸⁰ којим се обезбеђују континуирани енергетски токови,⁸¹ неопходни за функционисање обеју економија, уз гаранције за отворену и поштenu тржишну утакмицу,⁸² укључујући сарадњу у развоју енергије добијене

77 Према Споразуму о трговини и сарадњи, рибарски бродови ЕУ имаће постојећи ниво приступа водама УК током прелазног периода од пет и по година, уз постепено и уравнотежено смањење квота током времена. Брошура о ЕУ-УК Споразуму о трговини и сарадњи, 5.

78 Споразумом о трговини и сарадњи не уређује се железнички превоз Евротунелом (Каналски тунел (*Channel Tunnel*) – тунел испод Ламанша (*Le tunnel sous la Manche*)). Прекограничне железничке услуге могу се и даље пружати ако превозиоци имају важеће дозволе и испуњавају захтеве за обављање делатности и у ЕУ и у УК. Питања у вези са заједничким управљањем Евротунелом предмет су билатералних преговора између УК и Француске, у складу с овлашћењима која је ЕУ доделила Француској. Вид. Европска комисија, Питања и одговори: ЕУ-УК Споразум о сарадњи и трговини, остале теме у области транспорта.

79 Годишње између ЕУ и УК превезе се око 210 милиона путника и 230 милиона тона терета. Брошура о ЕУ-УК Споразуму о трговини и сарадњи, 4.

80 УК није више део унутрашњег енергетског тржишта ЕУ (само ће Северна Ирска одржавати јединствено тржиште електричне енергије с Ирском како је предвиђено Споразумом о повлачењу) које омогућава слободан проток енергије на основу одговарајуће инфраструктуре и без техничких или регулаторних препрека, чиме се обезбеђује ефикасније, јефтиније и сигурније снабдевање електричном енергијом, гасом и нафтом. Не суделује више ни у систему ЕУ за трговање емисијама (*EU Emissions Trading System* – ЕУ ЕТS) и његовим механизмима за поделу напора у борби против климатских промена и економично смањење емисије гасова стаклене баште. Престало је да буде члан Европске заједнице за атомску енергију (*European Atomic Energy Community* – Еуратом). Међутим, учествује у Еуратому као придружена држава. Посебним споразумом између Еуратама и УК, потпуно одвојеним од главног Споразума о трговини и сарадњи, предвиђена је широка сарадња у области сигурне и мирнодопске употребе нуклеарне енергије. Вид. Европска комисија, Питања и одговори: ЕУ-УК Споразум о сарадњи и трговини, 1.

81 Интерконекцијски водови за електричну енергију и гас који се протежу између Велике Британије и Француске, Холандије, Белгије, Ирске и Северне Ирске.

82 Конкретно, регулисане су субвенције у енергетском сектору и промовисање обновљивих извора на недискриминаторан начин, забрањена су ограничења

из обновљивих извора на мору, с јасним фокусом на Северно море. Стране су се сагласиле да је борба против климатских промена, а посебно Париски споразум из 2015. године, битан елемент њиховог партнерства, те да свака његова повреда даје другој страни право да раскине или суспендује Споразум о трговини и сарадњи или његове делове.⁸³ Борба против климатских промена тако је по први пут у билатералном споразуму ЕУ с трећом земљом изједначена с осталим заједничким вредностима, као што су демократија, заштита људских права и основних слобода и владавина права, на којима се заснива међусобна сарадња.⁸⁴ Ниво заштите климе, између осталог и у погледу одређивања цене угљеника, који је постојао на крају прелазног периода одржаваће се и у будућности, уз обавезу страна да настоје да га постепено повећавају. Координацијом социјалног осигурања гарантују се бројна права (старосне и породичне пензије, посмртне помоћи, претпензијске накнаде, здравствена заштита, накнаде за породилско и родитељско одсуство у вези с рођењем детета, несреће на раду) грађанима ЕУ који од 1. јануара 2021. године⁸⁵ привремено бораве, раде или се селе у УК, и *vice versa*.⁸⁶

извоза (укључујући извозне монополе и извозне дозволе), као и примена система двоструких цена енергената, и уређено је одобравање истраживања и производње с циљем да обе стране поштују важне сигурносне и еколошке стандарде. Вид. Европска комисија, Питања и одговори: ЕУ–УК Споразум о сарадњи и трговини, поглавље о енергији.

- 83 Париски споразум (Paris Agreement), доступно на адреси: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>, 10. 8. 2021.
- 84 Прихватањем борбе против климатских промена као битног елемента, ЕУ и УК су потврдили своје глобално лидерство у овој области, уз наду да ће бити пример будућим споразумима. Вид. Европска комисија, Питања и одговори: ЕУ–УК Споразум о сарадњи и трговини, поглавље о управљању.
- 85 На лица која су пре 1. јануара 2021. године већ била у прекограничној ситуацији између ЕУ и УК примењује се Споразум о повлачењу, којим им се омогућава даљи останак, осигурава недискриминација и штите права из система социјалне заштите.
- 86 Овим одредбама обухваћени су и држављани трећих земаља, лица без држављанства и избеглице, који законито бораве у ЕУ или УК и чија ситуација није ограничена на једну земљу из перспективе социјалног осигурања, као и чланови њихових породица. УК је одбило да се у Споразум о трговини и сарадњи укључи поглавље о мобилности, тако да нема више слободног кретања лица. Држављани УК не уживају више слободу да раде, започињу посао, студирају или бораве у државама чланицама ЕУ. За улазак у ЕУ потребан им је важећи пасош, док се визе захтевају за боравак дужи од 90 дана унутар било ког периода од 180 дана. УК је, такође, одлучило да грађанима ЕУ (без дискриминације, из свих држава чланица) дозволи краткорочне посете без обавезе поседовања визе. Вид. Европска комисија, Питања и одговори: ЕУ–УК Споразум о сарадњи и трговини, 1; Европска комисија, Питања и одговори: ЕУ–УК Споразум о сарадњи и трговини, поглавље о координацији социјалног осигурања и визама за краткорочне посете.

Споразумом о трговини и сарадњи омогућава се и наставак учешћа УК у бројним водећим програмима ЕУ за период 2021–2027, отворених за учешће трећих земаља, под јасно дефинисаним условима.⁸⁷ Стране су се договориле о следећим програмима: Хоризонт Европа (*Horizon Europe*),⁸⁸ Програм Еураатома за истраживање и оспособљавање (*Euratom Research and Training Programme*), Међународни термонуклеарни експериментални реактор (*International Thermonuclear Experimental Reactor – ITER*), Коперник (*Copernicus*) и Сателитски надзор и праћење ЕУ (*EU Satellite Surveillance & Tracking – SST*). Током свих преговора, ЕУ и УК потврдиле су и снажну политичку опредељеност за наставак спровођења програма Пис Плас (PEACE PLUS), прекограничног програма ЕУ којим се доприноси успешнијем и стабилнијем друштву у Северној Ирској и пограничном подручју Ирске.⁸⁹

IV Партнерство у циљу безбедности грађана

Препознајући потребу за снажном сарадњом између националних полиција и правосудних органа и брзом разменом важних информација,⁹⁰ посебно ради сузбијања и кривичног гоњења прекограничног криминалитета и тероризма, Споразумом се успоставља нови правни оквир за спровођење прописа и правосудну сарадњу у кривичним стварима. Граде се и нови оперативни капацитети, узимајући у обзир чињеницу да УК, као трећа земља изван Шенгенског простора, неће имати исте могућности као раније.⁹¹ Блиска и свеобухватна полицијска

87 ЕУ и УК ослонили су се на постојећи правни оквир за учешће трећих земаља у програмима ЕУ при постизању сагласности о општим начелима и условима за суделовање УК: правичан и примерен финансијски допринос, добро финансијско управљање средствима за спровођење програма, правично поступање према учесницима и одговарајући механизми за саветовање. Вид. Европска комисија, Питања и одговори: ЕУ–УК Споразум о сарадњи и трговини, поглавље о учешћу у програмима ЕУ.

88 Иако општи оквир то дозвољава, УК је одлучило да се не придружи новом Еразмус+ (*Erasmus+*) програму. Вид. European University Association (EUA), *EU–UK relations after Brexit: What the deal means for universities*, February 2021, доступно на адреси: <https://eua.eu/resources/publications/956:eu-uk-relations-after-brexit-what-the-deal-means-for-universities.html>, 10. 8. 2021, 2.

89 Будући да се ради о програму на који се примењује подељено управљање, систем у којем државе чланице и придружене земље активно управљају програмом заједно са Комисијом, он није обухваћен Споразумом о трговини и сарадњи. Европска комисија, Питања и одговори: ЕУ–УК Споразум о сарадњи и трговини, поглавље о учешћу у програмима ЕУ.

90 Као што су подаци о путницима у ваздушном саобраћају, криминалном досијеју, ДНК, отисцима прстију и регистрацији возила.

91 Омогућена је делотворна сарадња између УК и агенција ЕУ за извршавање законодавства и правосудну сарадњу Европолом (*Europol*) и Евроцастом (*Eurojust*).

и правосудна сарадња праћена је чврстим и трајним гаранцијама за заштиту људских права и основних слобода појединаца. Споразумом се обавезују ЕУ, њене државе чланице и УК да наставе да јемче основна права, попут оних утврђених Конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода. У случају непридржавања, безбедносна сарадња може бити обустављена.

Постоје и друге теме око којих су се ЕУ и УК сагласили да је у обостраном интересу да наставе блиску сарадњу у будућности. То су нарочито здравствена безбедност,⁹² сајбер безбедност⁹³ и заштита података.⁹⁴

V Хоризонтални споразум о управљању

Да би се предузећима, потрошачима и грађанима обезбедила максимална правна сигурност и да би се помогло дугорочном одржавању односа ЕУ и УК, у посебном поглављу јасно је одређено како ће се Споразум о трговини и сарадњи спроводити. Реч је о јединственом институционалном оквиру за управљање свим аспектима Споразума, којим се избегава додатна бирократија, која би, с обзиром на обим и сложеност Споразума, постојала када би функционисало више паралелних структура. Осмишљен је као флексибилан и прилагодљив специфичним потребама које се могу појавити у различитим областима сарадње.⁹⁵ О правилном тумачењу и примени Споразума бринуће се Савет за партнерство састављен од представника обе стране, који је овлашћен да консензусом доноси обавезујуће одлуке.⁹⁶ Предвиђен

92 Предвиђена је могућност да УК суделује у Систему раног упозоравања и одговора ЕУ (*Early Warning and Response System of the European Union – EWRS*) и у Одбору за здравствену безбедност ЕУ (*EU Health Security Committee – HSC*), кад год је то, због заједничке претње јавном здрављу, неопходно или препоручљиво. Одлуку о учешћу на привременој основи једнострано доноси ЕУ за сваки појединачни случај. Стране су се сагласиле и да ће Европски центар за превенцију и контролу болести (*European Centre for Disease Prevention and Control – ECDC*) и релевантно тело УК одговорно за надзор, обавештавање о епидемијама и научне савете о заразним болестима сарађивати по питањима од заједничког интереса и да у ту сврху могу закључити меморандум о разумевању.

93 Утврђен је низ иницијатива између ЕУ и УК, укључујући редован дијалог и заједничко деловање на међународном нивоу. Договорена је и размена најбољих пракси и мера усмерених на промовисање и заштиту отвореног, слободног и безбедног сајбер простора.

94 ЕУ и УК закључиле су допунски Споразум о безбедносним процедурама за размену и заштиту поверљивих података, који је суштински повезан са Споразумом о трговини и сарадњи, посебно у погледу датума почетка и престанка примене.

95 Вид. Брошура о ЕУ–УК Споразуму о трговини и сарадњи, 6.

96 У раду му помажу специјализовани одбори, а у појединим областима и техничке радне групе.

је и механизам за решавање спорова који би могли настати између ЕУ и УК у вези с њиховим појединачним обавезама.⁹⁷ Ако се несугласице не могу решити консултацијама у доброј вери, страна која је упутила приговор може затражити оснивање независног арбитражног тела, које ће донети обавезујућу одлуку. У случају њеног неизвршења, могуће је узвратити међусекторским противмерама. То укључује пропорционалну суспензију обавеза све док друга страна не поступи у складу с арбитражном одлуком. *Exempli gratia*, увођењем царина ако друга страна и даље крши обавезе у погледу транспорта или рибарства.⁹⁸

VI Закључак

Да би се сачували међусобно корисни трговински односи, Споразумом о трговини и сарадњи између ЕУ и УК предвиђен је висок ниво приступа тржишту, укључујући досад незабележено економско партнерство с нултом стопом царина и нултим квотама за сву робу с преференцијалним пореклом.⁹⁹ Стране су преузеле и низ амбициозних обавеза у вези са заштитом права радника и потрошача, заштитом животне средине, борбом против климатских промена и пореском транспарентношћу, чиме се осигурава да трговина не буде само отворена, већ и поштена и одржива. Успостављена је и блиска сарадња у бројним областима, што превазилази традиционалне споразуме о слободној трговини. Ипак, то ни у ком случају не значи подударење са значајним предностима учешћа у унутрашњем тржишту, царинској унији и подручју ЕУ у погледу ПДВ и акциза. Конкретно, Споразумом се не предвиђају концепти као што су узајамно признање, принцип земље порекла и хармонизација. Такође, не укидају се царинске формалности и контроле, као ни забране и ограничења у прекограничном промету, којих није било готово 50 година. Ово је очигледно јединствена ситуација. Прво, реч је о споразуму с бившом државом чланицом. Друго, ЕУ је од свог оснивања (и у односима с трећим земљама) посвећена уклањању граница у циљу приближавања Европљана једних другима. Иронично, преко 1.200 страница Споразума о трговини и сарадњи служи слабљењу некадашње интеграције. Дакле, ако се упоређује оно

97 Сарадња у области спровођења прописа и правосуђа има свој механизам за брзо решавање спорова.

98 Вид. Европска комисија, Питања и одговори: ЕУ–УК Споразум о сарадњи и трговини, поглавље о управљању.

99 ЕУ и УК су главни трговински партнери. У 2019. години, око 13% укупне робне размене ЕУ са трећим земљама било је с УК, док се УК „ослањало“ на ЕУ за отприлике половину укупног спољнотрговинског промета робе. Европска комисија, Питања и одговори: ЕУ–УК Споразум о сарадњи и трговини, поглавље о трговини робом.

што је било раније с оним што је на снази, може се рећи да су последице за јавну управу, предузећа и грађане неизбежне, широке и далекосежне. Међутим, с друге стране, Споразумом се ипак ограничавају сметње у поређењу са ситуацијом без њега и пружа преко потребна предвидљивост и извесност, чиме се Европи омогућава да остави Брегзит иза себе и настави даље.

Коришћена литература

- Вукадиновић Радован Д., Вукадиновић Марковић Јелена, *Увод у институције и право Европске уније*, Београд, 2020. (Vukadinović Radovan D., Vukadinović Marković Jelena, *Uvod u institucije i pravo Evropske unije*, Beograd, 2020)
- Garcia-Lazaro Aida, Mistak Jakub, Gulcin Ozkan Fatma, Supply chain networks, services trade and the Brexit deal: a general equilibrium analysis, 2021, доступно на адреси: <https://kclpure.kcl.ac.uk/portal/files/151616689/Manuscript.pdf>, 19. 9. 2021.
- Lukić Radović Maja, „Withdrawal from the European Union: consequences under EU law and international law“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, br. 89/2020.
- Monar Jörg, Neuwahl Nanette, „From Membership to Partnership: A Consideration of the Future of EU–UK Relations“, *European Foreign Affairs Review*, Nr. 4/2020.
- Phinnemore David, „Northern Ireland: A ‘Place Between’ in UK–EU Relations?“, *European Foreign Affairs Review*, Nr. 4/2020.

Jovan VUJIČIĆ, PhD

Assistant Professor at the University of Kragujevac Faculty of Law, Serbia

NEW CHAPTER IN EU–UK RELATIONS: AMBITIOUS UNPRECEDENTED PARTNERSHIP OR THE FIRST TRADE AND COOPERATION AGREEMENT SETTING BARRIERS AND REMOVING FREEDOMS

Summary

In this paper the author analyses the new relationship between the European Union and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. Given the scope and complexity of the Trade and Cooperation Agreement, the intention was not to explain in detail all its aspects, but only the basic and most important provisions. First of all, those of the free trade agreement, but also in the areas where ties are being renewed, which would otherwise be interrupted by the withdrawal of the United Kingdom. Although it does not reflect the benefits of EU membership, the agreement certainly limits the negative consequences compared to the situation without it and provides much needed predictability and certainty, allowing Europe to leave Brexit behind and move on.

Key words: *Trade and Cooperation Agreement. – European Union. – United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland.*

Датум пријема рада: 20. 8. 2021.

Датум исправке рада: 21. 9. 2021.

Датум прихватања рада: 6. 10. 2021.